

A könyvtárak partnersége az identitás, a kultúra és a közösségfejlesztés szolgálatában

avagy a Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás (EFOP-1.3.1-15-2016-00001) projekt keretében végzett könyvtárszakmai tevékenység

Bevezető. A partnerségtől a kulturális alapellátásig

A „partnerséget” gyakran emlegetjük az „együtműködés” kifejezés szinonimájaként. Az online szinonima szótár¹ a „partnerség” kifejezésre az „együtműködés” mellett a *szövetség, szövetkezés, egyesülés, társulás, konföderáció, koalíció, liga* találatokat is kiadja. Azaz a rokonértelműség fennáll. De mindenképpen jelezniük kell, hogy a címben jelölt projekt relációjában a két fogalom hierarchikus viszonyban értelmezendő. Alacsonyabb szinten az „együtműködés” található, mely a partnerek cselekvésben realizálódó, egyszerre, egyidőben lévő fizikai jelenlétével valósul

meg, azaz együtműködnek valamely konkrét dolog megoldásában.

A „partnerség” ehhez képest minőségében „teljesebb” állapot, melynek során az egyik fél úgy képes képviselni a másikat, hogy annak szükségszerűen nem is kell ezzel egyidőben, fizikailag is jelen lennie. A „partnerség” talán a család fogalmával szemléltethető leginkább. A férj és feleség képviselhetik egymást, mert partnerek. Ha bármelyik fél kötelezettséget vállal, véleményt mond, képvisel valamit, akkor ezt azzal a biztos tudattal teszi, hogy a partnere „mögé fog állni”. A „partnerség” tehát nem a fizikai együtműködést jelenti, hanem egy ügy avagy egy tevékenység-láncolat odaadó és egységes képviselétét.

Az „ügyünk” pedig a múzeumi és a közművelődési szakterülettel közösen: *közösségfejlesztés a kulturális alapellátás kiszélesítése révén, a településeken, településrészekben megtalálható kulturális szakemberekre és az intézményi kapacitásokra támaszkodva.*

A partnerség óriási erő. Míg az együtműködés kapacitásokat von össze, s ez vélhetően gazdaságosabbá teszi a közös cselekvést, addig a partnerség több mint kapacitás összevonás. A partnerség a célok szintjén jelöli ki a teendőket és fenntarthatóvá teszi a folyamatokat. A könyvtári rendszer partnersége - a közösségfejlesztés ügye mögött - mással nem pótolható, hallatlan léptékű erőforrásbevonást feltételez a szemlélet- és

¹ <https://szinonimaszotar.hu/keres/partners%C3%A9g>

a gondolkodásmód terén és természetesen a cselekvések terén is.

Néhány szó a könyvtári rendszerről

A könyvtárak közjavakat közvetítenek. Örökséget birtokolnak és adnak át. Ösztönzik ezek átvételét, közösségi célú és személyes érdekű felhasználását. Ezt a küldetést az 1997. évi CXL. törvény² deklarálja akkor, amikor preambulumban kimondja: „Az információs társadalom és a demokratikus jogállam működésének alapfeltétele a könyvtári rendszer, amelyen keresztül az információk szabadon, bárki számára hozzáférhetőek.”

Ezen rendszernek közel 4.000, a közoktatás könyvtárait is figyelembe véve, közel 8.000 tagja van az ország legkisebb településétől a legnagyobbakig. Ezen belül a települési ellátást közvetlenül 3.372 intézmény szolgálja, mely 2016-ban, az átlagos 21,1 óra/hét nyitva tartás mellett 110.467 rendezvényt szervezett, melyeken összesen 4 038 908 főt ért el. Ez tehát csak a rendezvényt látogatók száma. A könyvtárhasználatok száma jóval magasabb, éves szinten meghaladja a 21 milliót. Távhasználatokat is beszámítva 115 milliót!

A könyvtári rendszer társadalmiasított működtetése a közösségfejlesztés egy lehetséges útja, illetve cselekvési felülete, mely mögött szintén felfedezhetjük a jogszabályi előírásokat, hiszen a települési könyvtárak számára kötelező:

- a gyűjtemények és szolgáltatások olyan kialakítása, hogy

azok biztosítsák az ismeretek tárgyilagos, sokoldalú közvetítését.³

- a rendszeres nyitva tartásnak a felhasználók többsége számára megfelelő időpontban történő megszervezése⁴
- a kulturális alapellátás kiterjesztésében való részvétel⁵
- kulturális, közösségi és egyéb könyvtári programok szervezése⁶
- a szolgáltatások könyvtári minőségirányítás szempontjait figyelembe vevő szervezése.⁷

Mindezek az elvárások és a könyvtárak minősítési rendszere⁸ azt feltételezik, hogy a könyvtár a környezete hasznára, a mindenkori társadalmi igényeknek megfelelően, ezek tudatában működik. Rendszeresen méri a felhasználói igényeket és elégedettséget, és működésében ezeket az ismereteket visszacsatolja.

Innen egy lépés – és a Cselekvő közösségek projekt ebben a lépésben segít – a könyvtárat körülvevő közösségek, mint célcsoportok, tudatos megjelenítése a működésben. A nekik szóló szolgáltatások, helyismereti, közhasznú információ-

szolgáltatási felületek kialakítása és az együttműködések partnerségi szintre történő emelése.

Elméleti megalapozás

A projekt lehetővé tette, hogy kitekintsünk más országok közösségfejlesztési gyakorlatára és beszerezzünk friss, angol nyelvű szakirodalmat. 75 korszerű szakkönyvvel bővítettük a Könyvtártudományi Szakkönyvtárunk állományát, melyek mindenki számára hozzáférhetőek. A projekt munkatársainak a dokumentumokat az OSZK-ban rendezett szakmai napokon mutattuk be, de felhívtuk rájuk a figyelmet a Könyvtári Figyelő referáló rovatában is.

2 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről

3 1997. évi CXL. törvény 53. §. (3)

4 1997. évi CXL. törvény 54. §. (1) c)

5 1997. évi CXL. törvény 54. §. (1) i)

6 1997. évi CXL. törvény 55. §. (1) i)

7 1997. évi CXL. törvény 55. §. (1) k)

8 33/2017. (XII. 12.) EMMI rendelet a Minősített Könyvtár cím és a Könyvtári Minőségi Díj adományozásáról

Az elméleti megalapozást segítette továbbá két szakmai műhelynap (2016. december 5., 2017. március 6.), melyet a módszertanokat fejlesztők számára szerveztünk, és melynek keretében 19 előadásra került sor.

2017. augusztus 28-án pedig negyedéves szakmai napot szerveztünk, amelyen a mentorhálózat tagjai hallhattak olyan könyvtári vonatkozású előadásokat, amelyek szemléltették, hogy a könyvtár – a sztereotípiáktól eltérően – nyitott, befogadó, innovatív tér, amely a közösségek számára otthon, a közösségfejlesztés számára pedig kiváló terep. Folyamatosan szervezzük – 2017. októbere óta – a havi mentornapokat, melyeken az országos mentorhálózat tagjai ismerhetik meg egymást annak érdekében, hogy hatékonyabban tudják végezni munkájukat. Ezen alkalmakon a „hivatali ügyek” intézése mellett mindig szánunk időt a közösségfejlesztési ismeretek, gyakorlati alkalmazások bővítésére. Helyet adtunk a végzett mentorok tanúsítványátadójának, valamint megszerveztük az

első, majd azt követően a további „OSZK-túrát” is. Az épület megtekintése lehetővé teszi azt, hogy a mentorok és a projekt munkatársak belülről ismerhessék meg a nemzeti könyvtár működését. Külön is foglalkozunk azokkal a mentorokkal, akik az országos hálózaton belül az Országos Széchényi Könyvtár koordinációjával végzik napi feladataikat (16 fő mentor 6 megyében). 2018. április 24–25-én regionális szakmai mentortalálkozót szerveztünk számukra, törekedve arra, hogy jobban megismerjék egymás közösségfejlesztő tevékenységét. A Fejér megyei Élő Forrás Hagyományőrző Egyesület és tevékenységeit Kovács Norbert Cimbi, az egyesület elnöke és Gaschler Beáta, az egyesület tagja mutatta be.

Az önkormányzati munkatársak számára is szerveztünk érzékenyítő szakmai műhelynapokat. Már minden megyében jártunk. A 18 alkalmon a résztvevők száma meghaladta a 740 főt! A műhelynapon a CSK projektet, illetve a projektet partnerségben végrehajtó szakterületeket mutattuk be, de

sor került a közösségfejlesztési folyamat értelmezésére, legfontosabb elemeinek gyakorlati láttatására is. Tettük mindezt azért, hogy az önkormányzatok számára segítsük értelmezni „A helyi identitás és kohézió erősítése” című, közösségfejlesztő folyamatok támogatására kiírt TOP 5.3.1. és a TOP 6.9.2. pályázatokat, ezek szükségszerű kapcsolódását a Cselekvő közösségek projekthez.

Szintén az önkormányzati munkatársakat, de a települési kulturális intézményrendszer munkatársait, a civil szervezetek képviselőit, az egyházi és egyéb közösségek tagjait is célozza az akkreditált „Kulturális közösségfejlesztés gyakorlata” (KKGY) 60 órás képzésünk, amelynek keretében a résztvevők 20-25 fős csoportokban, rengeteg gyakorlati elemet megtapasztalva elsajátíthatják a közösségfejlesztés alapismereteit, az intézményi önkéntesség támogatásának módszereit.

Országos havilapunk, a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* és a negyedéves megjelenésű *Könyvtári Figyelő* különszámokat szán a projekt

népszerűsítésére, elméleti háttérnek bemutatására, a gyakorlati eredmények prezentálására. A közreadott hazai és nemzetközi könyvtári joggyakorlatok követendő példaként szolgálhatnak intézményhálózatunk számára.

Kutatások

A kutatásokkal a cél nem elsősorban a projekt végrehajtásának közvetlen támogatása, ennek megvalósítása, hanem általában a társadalmi folyamatok monitorozása, illetve azon eredmények, elmozdulások kimutatása, melyet a Cselekvő közösségek projekt erőtere, gondolatossága, szándéka és hatása indukált. A kutatások projekten belüli menedzselése az Művelődési Intézet szerepköre, ugyanakkor a könyvtári vonatkozású eredmények értelmezését, elemzését értelemszerűen az OSZK munkatársai végzik. Így kapcsolódtunk be a „Kulturális Intézmények Reprezentatív Felmérése” című kutatás

értékelésébe. A pillanatnyi adatok alapján a fő konklúzióink, hogy a könyvtárak a rendkívül gyorsan változó környezetben is képesek reflektálni a használók explicit módon megfogalmazott, vagy csak látens módon jelentkező igényeire. Különösen az önkéntesség és a fizikai akadálymentesítés területein van tér olyan jelentős előre lépésre, amely a társadalmi beágyazódás mértékének radikális javítását eredményezheti.

Az úgynevezett „Delfi” kutatás során a könyvtári, a közművelődési és a múzeumi szakterület meghatározó hazai és külföldi személyiségei fogalmazzák meg a szakma jövőjére vonatkozó elképzeléseiket. A Könyvtári Intézet Kutatási és Szervezetfejlesztési osztályán ettől függetlenül is foglalkozunk a hazai és nemzetközi könyvtári trendek vizsgálatával, amely munkát nagyban elősegíti majd, ha megismerhetjük a velünk partnerségben működő szektorok döntéshozóinak, meghatározó alakjainak a véleményét is.

Egyéb tevékenységek

Ahhoz, hogy a projektben betöltött szerepünket a bevezetőben már jelzett partnerségben élhessük meg, a projekt valamennyi részleteivel meg kellett ismerkedjünk. A projekt indulásakor kiemelt feladat a módszertanok fejlesztése volt. Az útmutatók elkészítésében, a tananyagok kidolgozásában az OSZK munkatársai, illetve az OSZK által felkért könyvtári szakértők aktív munkát fejtettek ki. Az elkészült kiadványokat (*Közösségfejlesztés módszertani útmutató, Gyakorlati útmutató intézményi önkéntes programok létrehozásához és működtetéséhez*) könyvbemutatón tártuk az érdeklődő szakmai közönség elé.

További kiemelt tevékenységünk a kulturális közösségfejlesztés módszertanát tudástár formában reprezentáló WIKI felület és tartalom létrehozása volt. (<https://cswiki.hu/>)

Részt vállaltunk a Közösségek Hete (KH) programsorozat elő-

készítésében, ennek keretében a közös weboldal kialakításában, az applikációk fejlesztésben, a programok koordinálásában, a jelentkezők gondozásában, a legjobb programok folyamatos posztolásában, a facebook-felület folyamatos aktualizálásában, a marketing-kérdőívek összeállításában. 2018. május 9-én, a második Községek Hete programsorozat részeként az OSZK-ban *Együtt lenni, polcra tenni! – Avagy mi fán terem a könyvtáros?* címmel szerveztünk raktár költöztetési programot, melynek keretében diákokkal és a pedagógusokkal ismertettük meg a nemzeti könyvtár titkait, és – bevonva őket a munkába – a könyvtáros szakmát is. A könyvek költöztetését közösségi alapon, iskolai osztályok segítségével végeztük el, élőláncot alkotva. A program végén a Könyvtártudományi Szakkönyvtár is bemutatkozott, így a diákok saját szemükkel láthatták, mi fán terem és mit is csinál a könyvtáros.

Részt vettünk az OVIMoR (Online vezetői információs és monitoring rendszer) kialakításában és tesztelésében is, amely lehetővé teszi, és jelentős mértékben megkönnyíti a projekt pontos dokumentálását.

Foglalkoztunk a három ütemben beérkező mintaprojekt pályázatok formái, valamint szakmai ellenőrzésével, bírálatával is. Erre olyan konzorciumok pályázhattak, amelyben a Cselekvő közösségek projektben érintett valamennyi terület, így a könyvtár is, aktív feladatokat vállal a civil szervezetekkel való együttműködésben.

Csatlakoztunk a Baptista szeretetszolgálat által szervezett cipősdoboz akcióhoz is, melynek keretében az adventi időszakban gyűj-

tőpontként fogadjuk a gyerekek számára összeállított ajándékcsomagokat. Reméljük, hogy néhány rászoruló gyerek ünnepét szebbé tehetjük!

A hazai és nemzetközi tanulmányutak megszervezése során igyekeztünk kiemelni a könyvtári joggyakorlatokat, amelyek követendő példaként szolgálhatnak, felkeltethetik a társadalom érdeklődését, valamint olyan innovációkat tartalmaznak a könyvtári területen, amelyek motiválhatják, segíthetik, inspirálhatják az érdeklődőket.

A gamifikációs felület kidolgozásában is hatékonyan képviseltük a könyvtári területet, a társada-

lomban élő sztereotípiák ledöntését és a könyvtárakkal kapcsolatos, hiteles információk átadásának innovatív lehetőségét tartva szem előtt.

Végezetül megkezdjük a 2018 őszére, Debrecenbe tervezett nemzetközi konferencia szervezését, melynek fókuszába a könyvtár, a könyvtár társadalmi, közösségépítő szerepe kerül. A nyitó előadást a Kultúra 3.0 koncepció kidolgozója, Pier Luigi Sacco fogja tartani, aki nem csak a könyvtárak, de a múzeumi és a közművelődési szektor számára is releváns életműve tapasztalatait osztja meg majd velünk.

DR. TÜSKE LÁSZLÓ – Orientalista, könyvtáros, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója. Az Eötvös Lóránd Tudományegyetem könyvtár-arab szakán diplomázott, doktori fokozatot 2001-ben szerzett. 1992-től 2002-ig az OSZK Tájékoztatási és Olvasószolgálati Főosztályának főosztályvezető-helyettese, 2002 és 2012 között a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Arab Tanszékének oktatója és az Avicenna Közel-Kelet Kutatások Intézetének kutatója. 2012-től 2014-ig a Balassi Intézet kairói Magyar Kulturális Tanácsosi Hivatalát igazgatta. 2014. augusztus 13-án kapott megbízást az OSZK főigazgatói posztjának betöltésére. Az európai arabistákat és iszlámkutatókat tömörítő Union européenne des arabisants et islamisants és a Magyar Tudományos Akadémia Orientalisztikai Tudományos Bizottságának tagja.